

Tartu Ülikool
Loodus- ja tehnoloogiateaduskond
Ökoloogia ja Maateaduste instituut
Geograafia osakond

Bakalaureusetöö inimgeograafias

Elukeskkonnaga rahulolu Tartu linna erinevates naabruskonna tüüpides

Karin Kangur

Juhendaja: PhD Anneli Kährik

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja:

Osakonna juhataja:

Tartu 2013

Sisukord

1. Sissejuhatus	3
2. Elukeskkonnaga rahulolu teoreetiline taust.....	5
2.2 Elukeskkonnaga rahulolu aspektid.....	7
2.2.1. Rahulolu mõjutavad individuaalsed tegurid.....	7
2.2.2. Rahulolu mõjutavad keskkondlikud tegurid.....	9
3. Uurimismetoodika	12
4. Tulemused	16
4.1. Tartu linnaosad.....	16
4.2. Rahulolukriteeriumite jaotumine faktoriteks.....	17
4.3. Rahulolu erinevused naabruskonna tüübi alusel	18
4.3.1. Naabruskonna tüübi ja rahulolu faktortunnuste vahelised seosed.....	18
4.3.2. Naabruskonna tüübi ja rahulolu faktortunnuste ning isikutunnuste vahelised seosed.....	20
4.4. Rahulolu faktorite mõju elukohavahetuse kavatsusele.....	23
5. Arutelu.....	27
6. Kokkuvõte	30
7. Tänuavaldused.....	32
8. Summary	33
9. Kasutatud kirjandus.....	35
Lisad.....	38

1. Sissejuhatus

Viimase aja linnageograafilised uuringud on näidanud, et Eesti linnades toimub eeslinnastumine (Leetmaa & Tammaru, 2007; Tammaru *et al.*, 2009). Inimeste eeslinna kolimise otsus on sageli seotud rahulolematusega oma seniste elamistingimustega või elukeskkonnaga ning inimeste sooviga leida paremaid elamistingimusi (Kährrik *et al.*, 2012). Samas on märgata ka eeslinnastumisele vastupidist tendentsi. Inimesed pöörduvad tagasi linnadesse, kuna sealne elukeskkond on muutunud taas atraktiivseks (Haase *et al.*, 2010). Siit tekibki vajadus uurida, mis mõjutab inimeste rahulolu oma elamispiirkonnaga ja kuivõrd ajendab rahulolematust inimesi oma senisest elukohast lahkuma.

Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas erineb elukeskkonnaga rahulolu erinevates Tartu linna naabruskonna tüüpides ning millised tegurid mõjutavad inimeste rahulolu. Töö selgitab, kuivõrd motiveerib elukeskkonnaga rahulolu inimest elukohta vahetama.

Uurimistöö aitab selgitada elukohavahetuste põhjuseid, mis tulenevad elamistingimustest ja elukeskkonnast. Seega on antud uurimistööle praktiline väljund, kuna see aitab linnaplaneerijatel paremini mõista olulisemaid puudujääke erinevates naabruskondades ning täita linnaelanike vajadusi rahulolu parandamiseks. Linnaplaneerijatele on oluline teada, milles näevad linnaelanikud probleeme ja millele tuleks kõigepealt tähelepanu pöörata, et linna arendustegevus vastaks inimeste soovidele.

Käesolev töö võtab vaatluse alla tartlaste rahulolu mõjutavad tegurid ja kuidas need erinevad linnaosa tüübiti. Uurimistöö käsitleb erinevaid rahulolu valdkondi: igapäevaste teenuste kättesaadavus, vaba aja veetmise võimalused, raviteenuste kättesaadavus, rahulolu koolikvaliteediga, kultuuriteenustega, teede olukorraga ning elamute välisilme ja haljastusega. Uurimus annab uut infot selle kohta, milliste elukeskkonna aspektidega on linnaelanikud rohkem rahul ja millistega on rahulolu väiksem.

Põhilised uurimisküsimused on:

- Millistest põhikomponentidest koosneb Tartu linnaelanike elukeskkonnaga rahulolu?
- Millised erinevused ilmnevad rahulolu põhikomponentide alusel erinevate naabruskondade tüüpide lõikes?

- Kuivõrd mõjutab elukeskkonnaga rahulolu inimeste kavatsust elukohta vahetada?

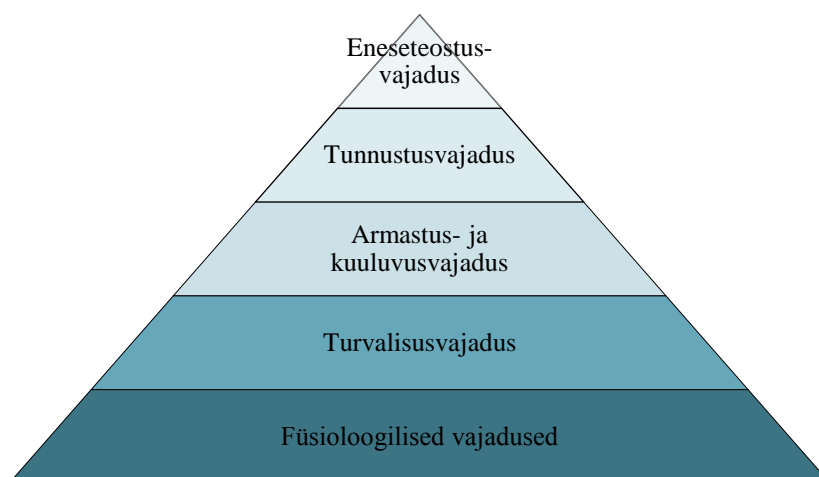
Uurimisküsimustele vastamiseks kasutasin 2008. aastal läbiviidud küsitluse „Tartu ja tartlased“ andmeid. Peakomponentanalüüsiga selgitasin välja põhilised rahulolufaktorid. Logistilisi regressioonimudeleid kasutasin uurimaks, kuivõrd erinevad naabruskonna tüübid rahulolufaktorite alusel ning kuidas mõjutab elukeskkonnaga rahulolu inimeste soovi elukohta vahetada.

Käesolev uurimustöö on ülesehitatud järgmiselt: esmalt annan ülevaate elukeskkonnaga rahulolu teoreetilisest taustast. Seejärel kirjeldan uurimismetoodikat ning toon välja tulemused. Sellele järgneb andmete analüüs ja arutelu. Töö lõppeb kokkuvõttega.

2. Elukeskkonnaga rahulolu teoreetiline taust

Inimeste rahulolu oma eluga on üks tähtsamaid kriteeriume, mis näitab nende elu kvaliteeti ja võimet muutuvates tingimustes oma eluga toime tulla. Rahulolu uurimine pakub teadlastele huvi ka sellepärast, et Euroopa riikides on kasvamas sotsiaalne ebavõrdsus, millega kaasnevad konfliktid sotsiaalsetes ja majandussuhetes pärsivad ühiskonna normaalset arengut ja vastupanuvõimet kriisidele. Rahulolule on tähelepanu pööratud suureneva sotsiaalse tõrjutuse aspektist (Wallace, 2001). Sotsiaalne tõrjutus ei rajane mitte ainult materiaalsel vaesusel, vaid tähendab ka vähest kaasatust ühiskondlikesse protsessidesse ja vähest mõjuvõimu heaolu mõjutavate ühiskondlike tingimuste üle. Keskkondlikud aspektid on üks oluline valdkond, mis mõjutab inimeste majanduslikku ja sotsiaalset heaolu (Knox & Pinch, 2010).

Indiviidi seisukohalt võib rahulolu aspekte kategoriseerida lähtuvalt Maslow'i (1970) püramiidist (joonis 1), kus inimeste motivatsioon on hierarhiliselt seotud inimeste **vajadustega** ning nende vajaduste täitumisel saavutatakse rahulolu. Maslow'i teooriast järeldub, et kõigepealt tuleb saavutada inimeste esmased ehk füsioloogilised vajadused ja turvatunne. Alles siis hakatakse tähelepanu pöörama kõrgematele eesmärkidele, nagu seda on sotsiaalse staatuse, prestiiži ja eneseväljendusvõimaluste saavutamine. Seega madalama materiaalse heaolu tasemega inimestele on tähtsamad materiaalsed, mitte vaimsed või kultuurilised eluaspektid (Maslow, 1970; Knox & Pinch, 2010).

Joonis 1. Maslow'i püramiid, mis näitab inimeste vajaduste hierarhiat (Maslow, 1970).

Inimeste tunnetatud vajadused ja eesmärgid, mille saavutamine tagaks inimesele rahulolu, on seotud inimeste **väärtushinnangutega**. On leitud, et väärtushinnangud on seotud inimeste vanusega, elutsükliga, kuulumisega mingisugusesse religioossesse või kultuurilisse gruppi (Knox & Pinch, 2010). Inimeste väärtushinnanguid võib tingida ka piirkond ise: kuivõrd hoolitakse naabruskonna välisilmest või kuivõrd hoolivad ollakse oma naabrite suhtes (Kearns & Parkinson, 2001). Turvalisuse ja kuuluvuse tunnet võib otseselt seostada elukeskkonnaga. Inimene, kes tunneb end oma kodukohas turvaliselt, on elukeskkonnaga rahulolevam (Permentier *et al.*, 2011). Sarnaselt on oluline ka inimeste kuuluvus suhtlusvõrgustikesse – kui elada piirkonnas, kus puudub suhtlusvõrgustik, on inimesed rahulolematumad.

Inimgeograafid on vaadelnud inimeste rahulolu nende elukoha ja mobiilsuse aspektist: inimeste elukohavahetus võib anda märku rahulolematusest oma senise elukeskkonnaga. Näiteks muutus pärast II maailmasõda valdavaks standardsete paneelmajade ehitamine. Need ühetaolised ning massiivsed elamuplokid pole aga enam elanike jaoks piisavalt atraktiivsed (Dekker *et al.*, 2011). Nende paneelelamurajoonide negatiivne iseloomustus annab selgituse, miks inimesed on nendest korteritest lahkunud ning miks on paljud sellised naabruskonnad muutunud. Põhilisi muutusi, mida paneelelamupiirkondades on viimastel aastakümnetel Lääne-Euroopas täheldatud, on kirjeldatud allolevas lõigus.

Üheks oluliseks teguriks, mis on soodustanud korterelamupiirkondadest lahkumist, on elanikkonna sissetulekute erinevuste suurenemine ja jõukuse kasv. Ida-Euroopas teostatud uuringutest selgus, et linnade standardsetest korteritest eeslinnadesse väljakolimist on soodustanud inimeste jõukuse suurenemine (Ouředníček, 2007; Kährlik & Tammaru, 2008). Seega on sellistesse piirkondadesse jäänud pigem vaesemad inimesed. Lääne-Euroopas on paneelelamupiirkondadesse kolinud pigem etnilised vähemused ning immigrandid (Dekker *et al.*, 2011). Selline elanike koosseis paneelelamurajoonis võib luua piirkonnale negatiivse maine ning see piirkond muutub ebapopulaarseks elukohaks. Näiteks Inglismaal viib kinnisvarahinnad alla piirkonna maine, mis võimaldab sellistesse naabruskondadesse kolida just vähekindlustatud elanikkonnagrupidel (Wallace, 2001). Protsessi, mille käigus piirkond kaotab rahvaarvu seoses maine langusega, töötuse määra tõusuga, kohalike teenuste ja poodide sulgemisega ning piirkondlike tööandjate kadumisega, nimetatakse naabruskonna elanikkonna vähenemise spiraaliks (Wallace, 2001; Parkes & Kearns, 2003; van Kempen *et al.*, 2005).

Tühjad korterid ja majad loovad omakorda soodsa keskkonna kriminaalidele, vandaalidele ja narkodiileritele, kelle tõttu piirkonna atraktiivsus langeb veelgi (Wallace, 2001). Selle probleemiga üritavad tegeleda kohalikud omavalitsused ning taoline olukord on väljakutse planeerijatele, kes peaksid leidma lahenduse halva mainega linnaosade taaselustamiseks (Wallace, 2001). Planeerijatel on vaja teada, mis muudab ühe piirkonna inimestele rahulolu pakkuvaks või eemaletõukavaks. Inimeste rahulolu elukohaga on oluline nii elanikele endale, maaomanikele kui ka eluaseme- ja kinnisvaraomanikele (Dekker *et al.*, 2011).

Inimeste elukeskkonnast tulenevaid vabatahtlikke elukohavahetuste põhjuseid on võimalik jagada kolme gruppi: elamute karakteristikud, naabruskonnakarakteristikud ning kättesaadavus (Rossi, 1980, orig. 1955; Clark & Onaka, 1983). Elamute karakteristikute all mõeldakse ruumi või ruumipuudust, kvaliteeti, maksumust ja elamu omanduste muutust. Naabruskonna karakteristikuteks on kvaliteet, füüsiline keskkond, sotsiaalne koosseis ja teenused. Kättesaadavuse all mõeldakse töökoha lähedust, poodide ja kooli kättesaadavust ning sõprade ja perekonna võrgustikku (Clark & Onaka, 1983). Neid elukohavahetuste põhjuseid võib seostada ka inimeste rahuloluga: inimesed kolivad, kuna nad pole rahul eelmise elukoha võimalustega; uus elukoht võib täita inimeste spetsiifilisi ootusi ning võib tunduda atraktiivsem (Rossi, 1980, orig. 1955).

2.2. Elukeskkonnaga rahulolu aspektid

Inimese rahulolu naabruskonnaga võivad mõjutada nii individuaalsed kui ka keskkonnategurid. Individuaalsete tegurite all mõeldakse tavaliselt inimese vanust, haridustaset, leibkonna sissetulekut ning suurust. Keskkonnategurid on kompleksed ning nende tunnetus on tihedalt seotud ka inimeste individuaalsete tunnustega, näiteks inimeste eluaseme tüübi valik ja rahulolu on sageli seotud leibkonna sissetulekuga ja inimese vanusega. Keskkonnategurite all käsitletakse eluaseme ja naabruskonna füüsilisi ja sotsiaalseid omadusi, teenuste kättesaadavust ning naabruskonna mainet.

2.2.1. Rahulolu mõjutavad individuaalsed tegurid

Rahulolu mõjutavad individuaalsed tegurid on indiviidist lähtuvad asjaolud, sealhulgas laste olemasolu peres, vanus, sissetulek, haridustase, eluaseme tüüp jne. Oluliseks mõjuteguriks elukeskkonnaga rahuolu puhul on **leibkonna suurus ja struktuur** (Clark *et al.*, 2006; Dekker

et al., 2011). Erinevad uuringud on näidanud, et oluliseks rahulolu mõjutavaks teguriks on laste olemasolu peres (Chapman & Lombard 2006; Karsten, 2007; Pinkster, 2009; Permentier *et al.*, 2011). Inimesed, kes elavad oma elukohas üksi või kaaslasega, on palju positiivsemalt meelestatud oma eluaseme suhtes, kui seda on lastega leibkonnad (Karsten, 2007; Dekker *et al.*, 2011). Erinevust lastega perede ja lasteta perede vahel on seletatud vastutustunde ja hoolega laste suhtes, mis suunab elukohavalikut. Lasteta peredel pole vaja karta näiteks suurte sõiduteede ja ülemäärase liiklustiheduse pärast kodu lähedal. Samuti pole lasteta perede jaoks eriti oluline, millisel korrusel elada. Need kriteeriumid, aga ka mänguväljaku olemasolu kodu lähedal, on väga olulised lastega perede puhul (Dekker *et al.*, 2011). Inglismaal tehtud uuringust selgus, et inimesed (ka lasteta pered) on rahulolevamad piirkonnas, kus on palju lapsi (Parkes *et al.*, 2002). See viitab asjaolule, et lastega perede elukoht on valitud, pidades silmas oma hoolealuste maksimaalselt head kasvukeskkonda.

Mitme uuringust selgus, et rahulolu oma elukeskkonnaga korreleerub **vanusega**. Sageli on vanemad inimesed oma elukohaga rahulolevamad, kui seda on noored (Parkes *et al.*, 2002; Permentier *et al.*, 2011). See võib olla seotud asjaoluga, et noored pole veel jõudnud paiksemaks jääda (paiksus korreleerub suurema rahuloluga). Noored on innukamad kolima, kuna nad on sotsiaalselt mobiilsemad (Musterd & van Kempen, 2007). Nad on liikuvamad ja neil on lai suhtlusvõrgustik, seega pole nad kohaga otseselt seotud. Paljude noorte jaoks on pärast II maailmasõda ehitatud paneelmajad pigem ajutine eluase ning lihtsalt stardipakk tulevaseks eluks (Musterd & van Kempen, 2007; Dekker *et al.*, 2011). Vanematel inimestel on noortega võrreldes erinevad vajadused rahulolu saavutamiseks. Vanemate inimeste jaoks on otsustavaks teguriks naabruskonnas olevad teenused ja nende lähedus (Temelová & Dvořáková, 2011), kuna neil on liikumine komplitseeritud. Vanemate inimeste rahulolu elukohaga ning naabruskonnaga võib olla seotud ka sellega, kui kaua antud piirkonnas on elatud (Dekker *et al.*, 2011): inimesed kiinduvad ajapikku harjumuspärasesse elukeskkonda.

Oluliseks elukeskkonnaga rahulolu mõjutavaks teguriks on ka **sissetuleku suurus**. Eluaseme omamine või rentimine on otseselt seotud sissetulekuga. Kõrgema sissetulekuga inimesed, kes saavad endale meeldivamat keskkonda lubada, on ka oma elukeskkonnaga rahulolevamad kui madalama sissetulekuga inimesed. Ent madalama sissetulekuga inimesed võivad olla rahul oma odava elukohaga, kuna nad ei pea selle eest väga palju raha välja käima. Samas inimesed, kellel suur osa sissetulekust kulub eluaseme peale, ei pruugi tahta tunnustada, et neile ei paku see piirkond või elamu rahulolu (Dekker *et al.*, 2011). Teisalt, negatiivseid emotsioone võib põhjustada ka asjaolu, kui inimene tunneb, et eluasemele kulub liiga palju

raha, ent oodatud rahuldust kehvast piirkonnas elamine ei paku (Dekker *et al.*, 2011). Kõrgem sissetulek võib aga tähendada, et inimesel on võimalik ihaldada veelgi paremat elukohta ja seega oma praegusi tingimusi kehvaks pidada (Permentier *et al.*, 2011).

Kuuluvustunne on oluline elukohaga rahuolu mõjutaja (Kearns & Parkinson, 2001). Sarnase sotsiaalse taustaga inimestest ümbritsetud individid tunnevad end paremini naabruskonda kuuluvat ja see asjaolu muudab nad elupiirkonnaga rahulolevamaks. Madalama sissetulekuga inimestel on tihtilugu tekkinud väga tugev võrgustik naabruskonda (Dekker & Bolt, 2005). Kõrgem sissetulek on sageli seotud ka kõrgema haridustasemega ning suuremate võimalustega ja laiema suhtlusvõrgustikuga. Kõrgemapalgalised on üldiselt liikuvamad ning nad ei ole kohalikest probleemidest niivõrd puudutatud ega häiritud (Dekker *et al.*, 2011; Permentier *et al.*, 2011). Samas on jällegi leitud, et madalama haridustasemega inimesed on elukohaga rahulolevamad kui kõrgema haridustasemega inimesed (Dekker *et al.*, 2011). Seda on põhjendatud asjaoluga, et kõrgema haridustasemega inimesed on teadlikumad ning oma naabruskonna suhtes kriitilisemalt meelestatud.

Oluliseks naabruskonda iseloomustavaks tunnuseks on selle **etniline koosseis**, mis mõjutab oluliselt rahulolu selles piirkonnas (Permentier *et al.*, 2011). Dekkeri ja tema kolleegide poolt (2011) Hollandis tehtud uuringust selgus, et sarnaselt madalamapalgaliste inimestega on immigrantidele oluline tutvusringkond ning suhtlusvõrgustik naabruskonnas. See muudab ümberasujate uues naabruskonnas harjumise lihtsamaks ja olemise kodusemaks ning seega ka rahuldust pakkuvamaks. Teisest Hollandis tehtud uuringust selgus, et etniline koosseis ei mõjuta inimeste rahulolu selles naabruskonnas, kuid see mõjutab pigem naabruskonna mainet (Permentier *et al.*, 2011).

2.2.2. Rahulolu mõjutavad keskkondlikud tegurid

Keskkonnast tulenevad rahuloluaspektid võib jaotada kaheks: 1) rahulolu mõjutavad tegurid, mis on seotud eluaseme ja hoonega; 2) tegurid, mis tulenevad naabruskonnast (Dekker *et al.*, 2011). Naabruskonda iseloomustavaid tegureid on samuti kaks rühma: füüsilised tunnused ja sotsiaalsed tegurid (Wilson *et al.*, 1995 cit Dekker *et al.*, 2011). Rahulolu mõjutavaid keskkondlikke tegureid seostatakse ka piirkonna puhtuse ja müraga, samuti toodete ja teenuste kättesaadavuse ja mugavusega. Keskkondlikeks rahulolu mõjutavateks teguriteks on näiteks naabruskonna turvalisus, maine, infrastruktuuri olemasolu jne.

Üheks inimeste rahulolu mõjutavaks teguriks seoses nende sissetulekuga on **eluaseme tüüp**. Dekkeri ja ta kolleegide (2011) poolt tehtud uuringust selgus, et inimesed, kes üürivad oma eluaset, on rahulolematumad kui omanikud. See on seletatav inimeste sissetulekuga, kuna need, kellel on võimalik osta endale eluase, kaaluvad enne põhjalikult ostu läbi ning on seeläbi ka omandiga rahulolevamad. Lisaks on ostetud korter või elamine sageli ka paremas seisus kui korter, kus üürnikud pidevalt vahetuvad (Wilson *et al.*, 1995 cit Dekker *et al.*, 2011). Šotimaal tehtud uuringust (Parkes & Kearns, 2003) selgus, et oluliseks elukohaga rahulolu teguriks oli eluaseme suurus ja tüüp ning selle korrashoid.

Oluliseks elukeskkonnaga rahulolu mõjutajaks on **teenuste ja vaba aja veetmise võimaluste kättesaadavus** (Kearney, 2006; Dekker *et al.*, 2011; Kährrik *et al.*, 2012). Inimestele on oluline kohaliku transpordi ja poodide hea kvaliteet (Wilson *et al.*, 1995 cit Dekker *et al.*, 2011). Tallinna eeslinnas tehtud uuringust selgus, et oluline on ka ühistranspordi sobiv ajakava ja piisav lasteaiakohtade arv (Kährrik *et al.*, 2012).

Lisaks mõjutab inimeste rahulolu negatiivselt **vandalism, tänavate korratus**, halb liikluskorraldus ning piirkonna kriminaalsus (Wallace, 2001; Parkes *et al.*, 2002; Dekker *et al.*, 2011). Eelnimetatud aspekte, mis tugevalt vähendavad inimestele üliolulist turvatunnet, on nimetatud ka piirkonnast mujale kolimise ajendina (Temelová & Dvořáková, 2011). Dekkeri ja ta kolleegide (2011) uuring näitas, et isiklik taju naabruskonna probleemidest ja teenuste tasemest on palju olulisem kui reaalsed probleemid ja teenuste kvaliteet. See tähendab, kui probleemid ei puuduta inimesi otseselt ning nad on rahul elukohas saadavate teenustega, siis ei mõjuta piirkonna reaalsed puudused ja probleemid nende rahulolu.

Rahulolu keskkondlikuks aspektiks on ka **roheluse ja looduse kättesaadavus** naabruskonnas. Uuringud näitavad, et pargid ning isegi üksikud puud mõjuvad inimeste rahulolule väga positiivselt (Kearney, 2006). See annab neile võimaluse värsket õhku hingata, sporti teha ning muul viisil vaba aega veeta. Üheks tähtsaks mõjuriks puude ja parkide puhul on inimeste taju elanike asustustihedusest. Inimesed, kelle aknast paistab rohelist, tunnetavad paremat sidet ja läbisaamist naabritega. See vähendab ka vägivalda ning muudab inimesed naabruskonnaga rahulolevamaks. Kearney (2006) uuringust selgus, et inimeste rahulolu mõjutab ka asustustihedus. Samas asustustiheduse tunnetust mõjutab positiivselt ümbruskonna roheline ning looduse kättesaadavus. Roheline kompenseerib inimeste rahuolematust elanike liiga suure tihedusega naabruskonnas (Kearney, 2006).

Inimeste rahulolu võib mõjutada ka **elukoha ja naabruskonna maine**. Permentier ja kolleegid (2008) on näidanud, et maine on eelkõige oluline uue elukoha valikul. Maine kujuneb läbi kogemuste, meedia, kuulujuttude, kuid osa mainest kujuneb ka objektiivsetest naabruskonna karakteristikutest (Permentier *et al.*, 2008). Tegemist on suuresti siiski inimeste subjektiivse tajuga ning ei pruugi olla üldse seotud reaalsete oludega. Hollandis tehtud uuringust selgus, et antud piirkonnas elavad inimesed hindavad oma naabruskonna mainet kõrgemalt, kui need inimesed, kes selles piirkonnas ei ela (Permentier *et al.*, 2008).

3. Uurimismetoodika

Rahulolu linnakeskkonnaga on uuritud erinevatel tasanditel. Kõige üldisemal tasandil on selliste uuringute eesmärgiks selgeks teha linnakeskkonnas ilmnevad rahulolutegurid. Uuritakse ka elukvaliteeti linnas või konkreetses linnaosas, et välja selgitada ühe linnaosa omadusi ja tegureid, mis võivad inimeste rahulolu ja heaolu mõjutada (Knox & Pinch, 2010). Linnas elavate inimeste rahulolu sõltub väga paljudest teguritest ning teatud faktorid võivad mõjutada erinevatesse sotsiaalsetesse gruppidesse kuuluvaid inimesi erinevalt. Mõjutegurid võivad olla erinevad ka eri suurusega linnades. Ühel geograafilisel skaalal väga olulised rahuloluaspektid võivad osutada teisel skaalal tähtsusetuks. Seega on asjatu püüda leida universaalset ja üldistavat definitsiooni rahulolu mõjutavatest teguritest (Knox & Pinch, 2010).

Minu uurimistasandiks on Tartu linn, milles vaatlen linnaosade erinevusi rahulolu mõjutavate tegurite osas. Oma töös analüüsin ühelt poolt keskkonnast tulenevaid tegureid, see tähendab linnaosadele iseloomulikke karakteristikuid. Täpsemalt käsitlen inimeste hinnanguid rahulolule haljastuse, liikluse, elamute olukorraga; kultuuri-, spordi ja muude igapäevateenuste kättesaadavusega; haridusasutuste kvaliteedi ja raviteenuste olukorraga. Teisalt analüüsin ka individuaalseid keskkonnaga rahulolu mõjutavaid tegureid.

Teoreetilisest lähtekohast võiks antud analüüsi liigitada käitumuslikuks (biheivioralistlikuks) lähenemiseks. Käitumusliku geograafia filosoofia pöörab tähelepanu pigem protsessile, mitte niivõrd tulemusele ja vormile (Aitken & Valentine, 2006). Ehk teiste sõnadega, käitumuslikku geograafiat huvitavad protsesside põhjused, see tähendab kuidas ja miks spetsiifilised tegevused ruumis toimuvad. Käitumuslik suund seab eesmärgiks selgitada põhjusi, miks inimene üht- või teistmoodi käitub, millised on tema valikute ja eelistuste põhjused. Uurimistöö üheks tulemuseks on ka piirkondade klassifitseerimine selle alusel, kui rahulolu pakkuv on sealne keskkond elanikele. Lisaks selgitab uurimus, millised elukeskkonnaga rahulolu aspektid ajendavad inimesi antud piirkonnast lahkuma.

Käesoleva uurimistöö objektiks on inimeste subjektiivsed arusaamad nende elukoha kvaliteedist ja seda määravatest teguritest. Püüan välja selgitada trende, mis täiendaksid olemasolevaid teoreetilisi arusaamu rahulolu aspektidest ning neid mõjutavatest teguritest.

Uurimistöös kasutasin 2008. aastal Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituudi poolt läbiviidud küsitluse „Tartu ja tartlased 2008“ andmeid. Kokku oli uuringusse kaasatud

1718 tartlast, mis moodustas ligi 1,7% Tartu elanikkonnast. Uuring hõlmas laiemalt linnaelanike rahulolu erinevate eluvaldkondadega ja nendega seonduvaid probleeme: eluase ja lähiümbrus, linn tervikuna, linna areng, elukohavahetused ning materiaalne ja sotsiaalne toimetulek. Uuringus kasutati nn „kihistatud juhuvalimit“, mis tähendab, et juhuvalim Tartu linna elanikest vanuses 16-60 oli kihistatud linnaosade kaupa. Igast linnaosast valiti uuringus osalema 100 inimest, vaid Annelinnast kui kõige suuremast linnaosast elanike arvu järgi, valiti 200 inimest (Aro, 2008). Selline valimi ülesehitus võimaldab teostada analüüsi linnaosade kaupa.

Analüüsi oli kaasatud 50 rahulolu aspekti, mis oli küsitlusega kaetud. Küsimused puudutasid rahulolu erinevate naabruskonna füüsiliste ja infrastruktuuri karakteristikutega. Uurimisfookuse kitsendamiseks ei analüüsitud selles uurimistöös naabruskonna sotsiaalseid ega eluruumi aspekte (nt rahulolu eluruumi suurusega) – need küsimused ankeedis jäid antud töö raames käsitlemata. Uuritud küsimused jaotusid küsitluses kolme suuremasse blokki: 1) kas olete oma linnaosas rahul erinevate valdkondade nagu haljastuse, liikluse, elamute jmt olukorraga; 2) kas olete rahul asutuste (näiteks kultuuri, spordi jm igapäevateenuseid pakkuvate asutuste) kaugusega elukohast; 3) kas olete rahul igapäevast elu puudutavate valdkondadega nagu haridus-, kultuuri- ja raviteenused.

Inimeste elukoha vahetuse soovide uurimiseks on analüüsi kaasatud küsimus: kas kavatsete lähitulevikus (umbes 5 aasta jooksul) oma elukohta vahetada. Sellega küsimusega saab välja selgitada, millised rahulolu faktorid mõjutavad kõige enam inimeste otsust elukohavahetuseks või paigale jäämiseks.

Analüüsiks jaotasin Tartu linnaosad elukeskkonna tüübi järgi kolme gruppi: siselinn, äärelinn ja paneelilamupiirkond. Selline jaotus on analüütiline konstruktsioon, mis peegeldab naabruskondade erinevusi. Need kolm gruppi on moodustatud hoonetüübi, linnaosa planeeringu ja elanike tiheduse tunnuste alusel. Kolm linnaosade gruppi vastanduvad omavahel nimetatud tunnuste osas.

Antud empiirilise uurimistöo eesmärgiks on välja selgitada, kas teoorias käsitletud arusaamad rahulolu mõjutavatest teguritest ning rahulolu tasemete eripäradest linnaruumis on Tartu linna puhul kehtivad. Lisaks püüan välja selgitada, kas Tartu uurimuse põhjal võib välja tuua uusi tähelepanekuid rahulolu mõjutavatest individuaalsetest ja keskkondlikest teguritest, mis võiks teoreetilist huvi pakkuda.

Küsimused, mida analüüsis käsitlen, on järgmised:

- 1) Millistest põhikomponentidest koosneb Tartu linnaelanike elukeskkonnaga rahulolu, võttes aluseks küsimustikus formuleeritud 50 rahulolu kriteeriumit? Sellele küsimusele vastamine võimaldab välja tuua iseloomult erinevad rahulolu komponendid, et läbi viia järgnevat analüüsi.
- 2) Kuidas erineb rahulolu tase linnaosa tüübiti?
- 3) Kuivõrd mõjutab elukeskkonnaga rahulolu tase elukoha vahetamise soovi?

Küsitluse vastuseid analüüsisin statistikaprogrammi IBM SPSS Statistics 20 abil.

Andmete üldistamiseks (uurimisküsimus 1) teostasin faktoranalüüsi, täpsemalt, peakomponentide analüüsi, mis on üks faktoranalüüsi alaliik. Peakomponentide analüüsi eesmärgiks on peakomponentide kaudu edastada võimalikult suurt osa tunnuste koguhajuvusest (Tooding, 2007). See analüüsitehnika võimaldab analüüsi jaoks koondada tunnuseid, mis on omavahel tugevas korrelatsioonis ning mis on sisu poolest uuteks faktor-tunnusteks kokkusobivad. Peakomponente esitletakse gruppide kaupa, mis tähendavad korrelatsioonikordajaid vastava tunnuse ja peakomponendi vahel (Tooding, 2007). Parema tõlgenduse saamise eesmärgil kasutasin Varimax'i pööratud peakomponentide faktoranalüüsi. Varimax on faktorite mittekorreleeritust säilitav pööramine, et maksimeerida faktorlaadungite kontrastsust (Tooding, 2007). Käesolevas uuringus kasutasin peakomponentide analüüsi, et määratleda need faktorid, mis mõjutasid kõige enam inimeste rahulolu oma elukohaga.

Analüüsis proovisin läbi erinevaid faktorite hulkasid, et leida kõige paremini sobituv faktorite kombinatsioon. Otsustasin jätta 7 faktorit, mis kirjeldasid kõigi tunnuste varieerivusest 43,6% (lisa 1). Seejärel loodi andmetabelisse neile 7 faktorile vastavad uued tunnused.

Teises etapis (uurimisküsimus 2) teostasin uute loodud faktor-tunnuste analüüsimiseks regressioonanalüüsi. Andmete analüüsimisel kasutasin multinominaalset logistilist regressioonimudelit. See mudel sobib rohkem kui kahe tunnuse koosmõju analüüsimiseks, kusjuures mudelisse saab kaasata mitmeid taustategureid, mis võivad analüüsitulemusi mõjutada. Logistiline regressioonimudel sobib, kui analüüsi kaasatud tunnuste vaheline seos ei ole lineaarne. Multinominaalse logistilise regressioonimudeli raskuseks on tunnuste meetrika, kvantitatiivse arvestuse aluse puudumine (Tooding, 2007). See tähendab, et numbrilist nullpunkti pole ning taustakategooria valitakse käsitsi.

Multinomiaalne logistiline regressioonimudel võimaldab selgitada, kuidas erineb rahulolu uuritud faktoritega Tartu linna erinevates elukohatüüpides. Minu uurimustöös on sõltuvaks tunnuseks elukeskkonna tüüp (st. linnaosa tüüp). Üldiseks sõltuvaks taustakategooriaks on Tartu äärelinn, mida kasutatakse võrdluseks teise kahe elukeskkonna tüübiga (siselinn ja paneelilamurajoon). Äärelinna valisin üldiseks taustakategooriaks, et selgelt välja tuua erinevused paneelilamupiirkonna, äärelinna ja siselinna vahel.

Teostasin kaks multinomiaalset logistilist regressioonimudelit. Esimesse mudelisse on kaasatud sõltuva tunnuseks eluasemetüübid ning sõltumatute teguritena 7 faktorit, mille sain peakomponentanalüüsist. Selles analüüsis on käsitletud sõltumatuid faktoreid pidevtunnustena. Teise mudelisse lisati lisaks rahulolufaktoritele ka elanikke iseloomustavad tunnused: sugu, vanus, sissetulek ning haridustase. See on vajalik, et eristada individuaalsetest teguritest tulenev mõju potentsiaalselt keskkonnateguritest tulenevast mõjust. Selles analüüsis kasutati rahulolufaktoreid kategooriaalsete tunnustena. Taustakategooriaks rahulolufaktorites on võetud keskmine rahulolu tase. Igale faktorile sai valitud taustakategooriaks keskmine tulemus seetõttu, et kõrgeks hinnatud rahulolu kategooriad ning madalaks hinnatud rahulolu kategooriad oleksid selgesti eristatavad.

Logistiliste regressioonimudelite puhul jälgitakse $\text{Exp}(B)$ väärtust, kuna uuritavatel tunnustel puudub arvuline väärtus. See määrab, kuidas erinevad kategooriad või pideva tunnuse muutused mõjutavad võimalusi/šansse kuuluda uuritavasse kategooriasse. Teine tulemus, mida logistiliste regressioonimudelite puhul jälgitakse, on olulisuse nivoo. See on vea lubatav ülempiir. Käesolevas töös on olulisuse nivoo väärtusteks 1%, 5% ja 10%. Mida väiksem on olulisuse nivoo, seda tõsikindlam on tulemus. Töös on esitatud pseudo-determinatsioonikordaja (pseudo-R^2) Nagelkerke järgi.

Kolmas etapp (uurimisküsimus 3) minu uurimustöös on välja selgitada, kas rahulolematuse eelnevas analüüsis selgunud teguritega ajendab inimesi elukohta vahetama või mitte. Selleks teostasin binaarse logistilise regressioonimudeli. Seda mudelit kasutatakse, kui on kaks sõltuvat tunnust, näiteks soov elukohta vahetada või mitte. Sõltumatuteks tunnusteks seadsin 7 elukeskkonnaga rahulolu faktorit, mis loodi faktoranalüüsi tulemusena, ning ka küsitluses osalejate isikutunnused (sugu, vanus, sissetulek ning haridustase).

4. Tulemused

4.1. Tartu linnaosad

Uurimistöös jaotasin Tartu linnaosad naabruskonna tüübiti kolme gruppi: siselinn, äärelinn ja paneelilamupiirkond. Siselinna alla kuuluvad Tähtvere, Vaksali, Kesklinn, Karlova ja Supilinn; äärelinna alla kuuluvad Veeriku, Maarjamõisa, Tammelinn, Ränilinn, Variku, Ropka Tööstuse, Ropka, Raadi-Kruusamäe ja Ihaste; paneelilamupiirkonna alla jäävad Annelinn, Ülejõe ja Jaamamõisa linnaosad (joonis 2). Selline jaotus peegeldab linnaosade erinevaid hoonetüüpe, planeeringut ja elanike asustustihedust. Siselinn on kujunenud ümber Toomemäe ning peamiselt on selles linnaosas madala hoonestusega majad. Piirkonna varasemast ajaloost on teada, et 1920. aastatel liideti mõisamaad (praegused Tähtvere, Tammelinn jt linnaosad) Tartu linnaga (Siilivask & Kimmel, 2009). See võimaldas elamuehitust siselinna aladel ning hiljem ka äärelinnas. Äärelinn tähistabki enamasti 20. sajandi teisel poolel rajatud individuaalramute piirkonda, mis oma ehituslaadilt ei erinenud 1930. aastate lõpu stiilist (Siilivask & Kimmel, 2009). Paneelilamupiirkond on aga standardsete II maailmasõja-järgsete korterelamute rajoon. Siselinn on tihedamalt asustatud kui äärelinn, kuid märksa hõredama asustusega kui paneelilamupiirkond (tabel 1).

Joonis 2. Tartu naabruskonnatüübid. Roheline joon piirab äärelinna, lilla joon – siselinna ja oranž joon – paneelilamurajooni.

Tabel 1. Tartu linnaosade asustustihedus ja elanike arv 2008. aastal

	Asustustihedus, in/km ²	Elanike arv
Siselinn <i>Tähtvere, Vaksali, Kesklinn, Karlova ja Supilinn</i>	3040	23834
Paneelelamurajoon <i>Annelinn, Ülejõe ja Jaamamõisa</i>	3901	38545
Äärelinn <i>Veeriku, Maarjamõisa, Tammelinn, Ränilinn, Variku, Ropka Tööstuse, Ropka, Raadi-Kruusamäe ja Ihaste</i>	1345	24161

Andmete allikas: Tartu linnavalitsus, 2009

4.2. Rahulolukriteeriumite jaotumine faktoriteks

Analüüsi esimeses etapis teostasin faktoranalüüsi selleks, et koondada erinevaid tegureid ühisfaktoriteks. Nagu eelnevalt mainitud, kaasati sellesse analüüsi erinevad rahulolu tunnused, mida oli küsitluses kokku 50. Need koondati omavahel tugevas korrelatsioonis olevateks ning sisu poolest kokkusobivateks uuteks faktor-tunnusteks. Analüüsis katsetati erinevate faktorite hulgaga, et leida kõige paremini sobituv faktorite kombinatsioon (lisa 2). Otsustati jätta 7 faktorit, mis kirjeldavad kogu tunnuste varieerivusest 43,6% (lisa 1).

Faktoranalüüsist tuli välja, et küsimused, millele vastati sarnaselt, võib koondada seitsme erineva teguri alla:

1. **Rahulolu teede olukorraga** – selle alla koonduvad tunnused, mis hindavad rahulolu taset tänavate hooldusega, kõnni-, jalgratta- ja sõiduteede olukorraga, lisaks veel liikluse olukorraga jalakäija, autojuhi ja jalgratturi seisukohast. See faktor kirjeldab 7,6% tunnuste varieeruvusest.
2. **Rahulolu raviteenuste kättesaadavusega** – selle faktori alla koonduvad tegurid, mis on seotud hooldusravikeskustega, hoolduskeskustega, erialaarstide kättesaadavusega jne. Faktori kirjeldusvõimeks on 6,8% tunnuste varieeruvusest.

3. **Rahulolu elamute välisilme ja haljastusega** – see sisaldab elamute ja selle lähikümbruse hoolitsetust, lisaks veel ka haljasalade ja parkide ning avalike alade olukorda. See faktor kirjeldab 6,7% tunnuste varieeruvusest.
4. **Rahulolu vaba aja veetmise võimalustega** – selle alla kuuluvad kultuuriasutused, puhke- ja meelelahutuskohad, spordiasutused ja -hooned, aga ka päevakeskused. Faktor kirjeldab 6,6% tunnuste varieeruvusest.
5. **Rahulolu igapäevateenuste kättesaadavusega** – kaasatud teenusteks on toidukauplused, apteegid, huviala- ja noortekeskused. See faktor kirjeldab 6,1% tunnuste varieeruvust.
6. **Rahulolu koolikvaliteediga** – selle all hinnatakse õppimistingimusi, õpetamistaset, huvitegevuste võimalusi jne. Faktor kirjeldab 5,3% tunnuste varieeruvusest.
7. **Rahulolu kultuuriteenustega** – kajastab rahulolu teatri, kino, kontsertide, muuseumite ja üldise kultuurisündmuste tasemega. Faktor kirjeldab 4,5% tunnuste varieeruvusest.

4.3. Rahulolu erinevused naabruskonna tüübi alusel

4.3.1. Naabruskonna tüübi ja rahulolu faktortunnuste vahelised seosed

Teises etapis kasutasin multinominaalset logistilist regressioonimudelit, et hinnata loodud faktortunnuste mõju sõltuvale tunnusele, milleks on „naabruskonna tüüp“ ehk siis äärelinn, siselinn ja paneelelamurajoon. Äärelinn on võetud taustakategooriaks, et selgemini esile tuua rahulolu erinevusi sõltuvalt erinevatest naabruskonna tüüpidest. Multinominaalse logistilise regressioonimudeli tulemused on toodud tabelis 2. Šansid olla rahul teede olukorraga on oluliselt suuremad paneelelamurajoonides elavate inimeste seas võrreldes äärelinnas elavate inimestega: paneelelamurajoonis elavate inimeste šansid olla rahul teede olukorraga on 1,41 korda suuremad kui äärelinnas. Siselinnas elavate inimeste šansid olla rahul teede olukorraga ei ole oluliselt erinevad võrreldes šansidega äärelinnas elavate inimeste seas.

Šansid olla rahul elamute ja haljastusega naabruskonnas on statistiliselt oluliselt suuremad äärelinnas elavate inimeste seas kui siselinnas ja paneelelamurajoonis elavatel inimestel. Šansid, et paneelelamurajoonides elavad inimesed on rahul elamute ja haljastusega on oluliselt madalamad (0,55) kui äärelinnas. Ka siselinnas elavate inimese šansid olla rahul

elamute välimusega ning haljastuse korrasolekuga on oluliselt väiksemad, võrreldes äärelinnas elavate inimestega (0,85).

Vaba aja veetmise võimaluse osas on rahulolu šansid tunduvalt kõrgemad siselinnas elavate inimeste seas kui äärelinnas elavate inimeste seas. Siselinna elanike šansid olla rahul oma vaba aja veetmise võimalustega on 2,34 korda suuremad kui äärelinnas elavate inimeste puhul. Paneeliamupiirkonnas on sarnased tulemused, kuigi erinevus äärelinnaga on väiksem: šansid, et paneeliamurajoonis elavad inimesed on rahulolevad vaba aja veetmise võimalustega, on statistiliselt oluliselt kõrgemad (1,34) kui äärelinnas elavatel inimestel.

Kultuuriteenuste puhul on siselinna elanike seas rahulolu šansid 1,21 korda kõrgemad kui äärelinna elanike seas. Paneeliamurajooni elanike šansid olla rahul kultuuriteenustega on aga väga madalad (0,70) võrreldes äärelinnaga. Mõlemad tulemused on statistiliselt väga olulised (olulisuse nivoo on alla 1%).

Igapäevaste teenuste kättesaadavusega rahulolu šansid on paneeliamupiirkonnas elavate inimeste seas 2,34 korda kõrgemad kui äärelinnas elavatel inimestel ning selle erinevuse olulisus on väga kõrge (alla 1%). Siselinnas elavate inimeste šansid rahuloluks igapäevaste teenuste kättesaadavusega on 1,15 korda kõrgemad kui äärelinnas, kuid kahe piirkonna erinevuste olulisuse nivoo pole nii kõrge (alla 5%).

Koolikvaliteediga rahulolu on paneeliamurajooni elanike seas madalama šansiga (0,89) võrreldes äärelinna elanikega. Paneeliamurajooni elanike rahulolu kooli kvaliteediga on suhteliselt vähem oluline (alla 10%). Siselinna elanike seas on šansid olla rahul koolikvaliteediga statistiliselt mitteoluliselt kõrgemad kui äärelinna elanike seas.

Raviteenuste kättesaadavuse osas on siselinnas elavate inimeste šansid olla rahul natuke kõrgemad kui äärelinnas, kuid need erinevused pole statistiliselt olulised. Paneeliamupiirkonna elanike šansid olla rahul raviteenuste kättesaadavusega on veidi madalamad (0,94) kui äärelinnas elavatel inimestel, kuid need tulemused ei erine statistiliselt oluliselt.

Kokkuvõttes näitab multinominaalne logistiline regressioonanalüüs, et võrreldes äärelinna inimestega, on siselinnas elavad inimesed rohkem rahul just vaba aja veetmise võimalustega ja kultuuriteenustega. Paneeliamurajooni inimesed on väga rahul igapäevaste teenuste kättesaadavusega, ent võrreldes äärelinnaga on nad rahulolematumad kultuuriteenustega.

Võrreldes äärelinnaga inimestega on nii siselinnas kui ka paneelelamurajoonis elavad inimesed vähem rahul elamute välimuse ja haljastusega.

Tabel 2. Mudel 1 Seosed naabruskonna tüübi ja rahulolu faktortunnuste vahel

	Siselinn	Paneelelamurajoon
<i>Teede olukorraga rahulolu</i>	1,087	1,411***
<i>Elamute ja haljastusega rahulolu</i>	0,846***	0,553***
<i>Vaba aja veetmise võimalustega rahulolu</i>	2,338***	1,337***
<i>Kultuuriteenustega rahulolu</i>	1,211***	0,703***
<i>Igapäevaste teenustega kättesaadavuse rahulolu</i>	1,150**	2,329***
<i>Koolikvaliteediga rahulolu</i>	1,009	0,894*
<i>Raviteenuste kättesaadavuse rahulolu</i>	1,009	0,935

Taustakategooria: äärelinn

Olulisus:

*** 1%

** 5%

* 10%

Pseudo-R²=0,050 (Nagelkerke'i alusel)

Andmete allikas: Tartu ja tartlased 2008 küsitlus

4.3.2. Naabruskonna tüübi ja rahulolu faktortunnuste ning isikutunnuste vahelised seosed

Teises multinominaalses logistilises regressioonimudelis (tabel 3) on kasutatud rahulolu faktortunnuseid kategooriaalsete tunnustena. Igale rahulolukategooriale on lisatud keskmine taustakategooria taustatunnuseks. Selline kategoriseerimine täpsustab tulemusi ning toob selgemalt välja erinevused naabruskonnatüüpides.

Sellesse mudelisse lisasin isikutunnused, kuna varasematest uurimustest on välja tulnud, et need mõjutavad oluliselt rahulolu määrasid. Selles uurimistöös ma otseselt ei uuri isikutunnuste mõju rahulolule, aga võtan neid võimalikke mõjusid arvesse, analüüsides rahulolu tasemete erinevusi naabruskonna tüüpides. Šansid, et paneelelamurajoonis elavad just naised, on oluliselt kõrgem, võrreldes äärelinna elanikega ning statistiliselt kinnitab seda olulisus alla 5%. Meeste šansid elada paneelelamupiirkonnas on naistest madalamad (0,71). Siselinnas elavad pigem mehed (1,13) kui võrrelda äärelinnaga, kuid see erinevus pole statistiliselt oluline (üle 10%).

Mudelid näitavad, et võrreldes äärelinnaga elavad nii siselinnas kui ka paneelelamupiirkonnas pigem noored, alla 35-aastased. Alla 35-aasta vanuste šansid elada just siselinnas on 1,79 korda ja paneelelamurajoonis 1,52 korda suuremad kui äärelinnas elavatel sama vanadel inimestel. Need tulemused mõlema piirkonna kohta on statistiliselt väga olulised (alla 1%). Šansid, et 55-aastased ja vanemad inimesed elavad just äärelinnas on suuremad võrreldes siselinnaga inimeste šansidega (olulisus alla 5%). Kuid sama vanade paneelelamurajooni ja äärelinna elanike puhul ei erine need šansid oluliselt.

Šansid, et leibkonnad, kelle keskmine kuusissetulek oli 20 001 või rohkem krooni, elavad paneelelamupiirkonnas, on madalamad (0,74) kui äärelinna elanikel (olulisus alla 10%). See tähendab, et leibkonnad, kelle kuusissetulek on 20 001 või rohkem krooni, elavad pigem äärelinnas kui paneelelamupiirkonnas. Kuni 10 000 krooni kuu keskmise sissetulekuga leibkondade šansid siselinnas elada on veidi kõrgemad (1,09) kui äärelinnas elamise šansid. Kuid see tulemus pole statistiliselt oluline. See tähendab, et sissetulekuklasside jaotus äärelinnas ja siselinnas ei erine oluliselt.

Mudel näitab, inimeste haridustasemete jaotumine äärelinna ja siselinnaga vahel on statistiliselt olulise määraga. Põhiharidust või alla selle haridustaset omavate inimeste šansid elada siselinnas on madalamad (0,68) võrreldes äärelinna inimeste šansidega (olulisus alla 10%). Kuid kõrgharidusega inimeste puhul on šansid elada siselinnas statistiliselt oluliselt (olulisus alla 5%) kõrgemad (1,40) kui äärelinnas elada. Nii kõrgharidusega kui ka põhiharidusega inimeste puhul ei leitud olulist erinevust šansides elada paneelelamurajoonis või äärelinnas.

Multinomiaalne logistiline regressioonimudel kinnitab üldjoontes eelmise mudeli (tabel 2) tulemusi. Võrreldes eelmise mudeliga 1 ei leitud mudeliga 2 märkimisväärsed muutusi rahulolus elamute ja haljastusega, teede olukorraga, koolikvaliteediga ja raviteenuste kättesaadavusega (need erinevused olid enamasti statistiliselt mitteolulised). Siiski näitavad mudeli 2 tulemused, et siselinnas elavate inimeste šansid olla rahul vaba aja veetmise võimalustega tulevad tugevamalt esile (2,98) võrreldes äärelinna inimeste šansidega ning rahulolematuid inimesi on võrreldes äärelinnaga väga vähe. Võrreldes eelmise mudeli tulemustega muutus veidi siselinnas elavate inimeste rahulolu igapäevaste teenuste kättesaadavusega. Šansid, et siselinnas elavad inimesed on rahulolevad igapäevaste teenuste kättesaadavusega, on veidi madalamad (0,81 kuni 0,96) kui äärelinnas, kuid see erinevus pole statistiliselt oluline. Paneelelamurajooni elanike šansid olla rahul igapäevaste teenuste

kättesaadavusega on statistiliselt oluliselt kõrgemad (2,14) võrrelduna äärelinna elanike šanssidega, mis on ligikaudu sama tulemus võrreldes eelmise, mudeli 1 tulemustega (tabel 2).

Kokkuvõttes näitasid mudeli 2 tulemused, et isikutunnused erinesid küll naabruskonnatüübiti, ent need ei mõjutanud märgatavalt rahulolufaktoreid. Mudelist 2 selgus, et igapäevaste teenustega ollakse siselinnas pigem keskmiselt rahul. Isikutunnuste lisamine mudelisse 2 andis aga kõrgemaid šansse rahuloluks vaba aja veetmise võimalustega siselinnas elavatel inimestel.

Tabel 3. Mudel 2. Seos naabruskonna tüübi ja isikutunnuste ning rahulolu faktortunnuste vahel

	Siselinn	Paneeliamurajoon
<u>Sugu (taustakat.: naine)</u>		
Mees	1,132	0,708**
<u>Vanus (taustakat.:35-54)</u>		
34 ja vähem	1,794***	1,518***
55 ja enam	0,694**	0,849
<u>Sissetulek (taustakat.: 10 001 – 20 000 krooni)</u>		
Kuni 10 000 krooni	1,087	1,032
20 001 või rohkem krooni	1,046	0,743*
<u>Haridustase (taustakat.: keskharidus)</u>		
Põhiharidus või alla selle	0,682*	0,951
Kõrgharidus	1,400**	1,070
<u>Vaba aja veetmise võimalustega rahulolu (taustakat: keskmine)</u>		
Madalaim	0,451***	0,645**
Kõrgem	2,976***	1,293*
<u>Igapäevaste teenustega kättesaadavuse rahulolu (taustakat: keskmine)</u>		
Madalaim	0,805	0,416***
Kõrgem	0,959	2,143***
<u>Elamute ja haljastusega rahulolu (taustakat: keskmine)</u>		
Madalaim	1,150	2,648***
Kõrgem	0,809	0,792
<u>Kultuuriteenustega rahulolu (taustakat: keskmine)</u>		
Madalaim	0,866	1,741***
Kõrgem	1,440**	0,842
<u>Teede olukorraga rahulolu (taustakategooria: keskmine)</u>		
Madalaim	0,808	0,557***
Kõrgeim	1,100	1,240
<u>Koolikvaliteediga rahulolu (taustakat: keskmine)</u>		
Madalaim	1,193	0,996
Kõrgem	1,126	0,832
<u>Raviteenuste kättesaadavuse rahulolu (taustakat: keskmine)</u>		
Madalaim	1,140	1,097
Kõrgeim	1,089	0,918

Taustakategooria: äärelinn

Olulisus:

*** 1%

** 5%

* 10%

Pseudo-R²=0,282 (Nagelkerke'i alusel)

Andmete allikas: Tartu ja tartlased 2008

4.4. Rahulolu faktorite mõju elukohavahetuse kavatsusele

Kolmanda etapina viisin läbi binaarse logistilise regressioonanalüüsi – mudel 3 (tabel 4), et selgitada seost elupiirkonna vahetamise soovi ning isikutunnuste (sotsiaal-demograafilised

näitajad) ja rahulolu faktorite vahel. Elukohavahetuse sooviga seostuvad oluliselt vastanute vanus, rahulolu vaba aja veetmise võimalustega, igapäevateenuste kättesaadavusega ning rahulolu elamute ja haljastusega.

Sotsiaal-demograafilistest näitajatest selgub, et soov vahetada elukohta on väga suur just nooremate (kuni 35-aastaste) inimeste seas. Šansid elukoha vahetuseks on noortel 3,99 korda kõrgemad, kui inimestel, kes ei soovi elukohta vahetada. Tegemist on väga olulise faktoriga (olulisuse nivoo alla 1%). Vanemate (55 ja enam aastaste) inimeste puhul on tulemus vastupidine. Vanematel inimestel on soov ära kolida väga väike ning šansid, et sellises vanuses inimesed soovivad kolida on väga madalad (0,32). Teised sotsiaal-demograafilised näitajad (sugu, haridustase ja sissetulek) puhul pole olulist erinevust (olulisuse nivoo üle 10%) elukohta vahetada soovijate ja mittesoovijate vahel.

Mudel 3 selgub, et inimestel, kes on vaba aja veetmise võimalustega rahulolu madalamalt hinnanud, on suuremad šansid elukohta vahetada (1,49), kui nendel, kes on hinnanud vaba aja veetmise võimalustega rahulolu kõrgeks. Seega võib vaba aja veetmise võimaluste puudulikkus osutada oluliseks ajendiks elukoha vahetusele. Samas on elamute ja haljastusega rahulolu madalalt hinnanutel 1,32 korda kõrgemad šansid elukohta vahetada kui elukohta vahetada mittesoovijatel. Selle tulemuse olulisuse nivoo on 5%.

Mudel 4 selgub, et raviteenuste kättesaadavusega rahulolevate inimeste seas on väga madalad šansid (0,66) elukoha vahetuseks. Inimesed, kes on rahul raviteenuste kättesaadavusega, ei soovi sellest piirkonnast ära kolida (olulisuse nivoo on 1%).

Mõningane seos ilmneb koolikvaliteediga rahulolu ja elukoha vahetuse soovi vahel (olulisuse nivoo on alla 10%). Mudel näitab, et inimestel, kes on hinnanud koolikvaliteedi rahulolu kõrgelt, on 1,29 korda kõrgemad šansid elukohta vahetada kui elukohta vahetada mittesoovijatel. Kultuuriteenustega ja teede olukorraga rahulolu ei ole olulisel määral (üle 10%) seotud sooviga elukohta vahetada.

Inimeste seas, kes on kõrgelt hinnanud rahulolu igapäevaste teenuste kättesaadavusega, on šansid ära kolida 1,66 korda kõrgemad, kui kolida mittesoovijatel (olulisuse nivoo 5%). See tähendab, et inimesed, kes on hinnanud igapäevaste teenuste kättesaadavust kõrgelt, ei pea seda piisavaks põhjuseks elukohta jäämiseks.

Kokkuvõttes näitas mudel 3, et kõrgema vanusega inimeste seas esineb harvem soov elukohta vahetada. Nooremate inimeste seas domineerib soov elukohta vahetada. Elukoha vahetuse soov on nendel inimestel, kes on madalalt hinnanud rahulolu vaba aja veetmise võimalustega ning elamute ja haljastusega. Selgub, et hoolimata igapäevaste teenuste kättesaadavuse ja koolikvaliteediga rahulolu kõrgelt hindamisest on neil vastanutel soov elukohta vahetada.

Tabel 4. Mudel 3. Rahulolu faktorite mõju elukohavahetuse kavatsusele

	Soov vahetada elukohta
<u>Sugu (taustakat.: naine)</u>	
Mees	0,864
<u>Vanus (taustakat.: 35-54)</u>	
34 ja vähem	3,988***
55 ja enam	0,316***
<u>Sissetulek (taustakat.: 10 001 – 20 000 krooni)</u>	
Kuni 10 000 krooni	1,130
20 001 või rohkem krooni	0,861
<u>Haridustase (taustakat.: keskharidus)</u>	
Põhiharidus või alla selle	1,028
Kõrgharidus	0,866
<u>Vaba aja veetmise võimalustega rahulolu (taustakat: keskmine)</u>	
Madalaim	1,487**
Kõrgem	1,216
<u>Elamute ja haljastusega rahulolu (taustakat: keskmine)</u>	
Madalaim	1,318**
Kõrgem	0,853
<u>Raviteenuste kättesaadavuse rahulolu (taustakat: keskmine)</u>	
Madalaim	0,849
Kõrgeim	0,663***
<u>Koolikvaliteediga rahulolu (taustakat: keskmine)</u>	
Madalaim	1,194
Kõrgem	1,285*
<u>Kultuuriteenustega rahulolu (taustakat: keskmine)</u>	
Madalaim	0,871
Kõrgem	0,952
<u>Teede olukorraga rahulolu (taustakategooria: keskmine)</u>	
Madalaim	1,106
Kõrgeim	1,184
<u>Igapäevaste teenustega kättesaadavuse rahulolu (taustakat: keskmine)</u>	
Madalaim	1,225
Kõrgem	1,661**

Taustakategooriaiks: ei soovi elukohta vahetada

Olulisus:

*** 1%

** 5%

* 10%

Andmete allikas: Tartu ja tartlased 2008

5. Arutelu

Küsimustiku „Tartu ja tartlased 2008“ tulemuste põhjal uurisin elukeskkonnaga rahulolu geograafilisi iseärasusi linnas. Esimeseks uurimisküsimuseks oli millistest põhikomponentidest koosneb Tartu linnaelanike elukeskkonnaga rahulolu? Faktoranalüüsist selgus, et tartlaste rahulolu elukeskkonnaga saab kirjeldada järgnevate rahulolufaktorite alusel: teede olukord, raviteenuste kättesaadavus, elamute välisilme ja haljastus, vaba aja veetmise võimalused, igapäevateenuste kättesaadavus, koolikvaliteet ning kultuuriteenuste kättesaadavus. Ka varasemates uuringutes on elukeskkonnaga rahulolu seostatud elamute välisilme ja haljastuse korrashoiuga (Chapman & Lombard, 2006; Kearney, 2006), infrastruktuuride olemasoluga, igapäeva- ja raviteenuste kättesaadavusega (Kearney, 2006; Dekker *et al.*, 2011; Kährrik *et al.*, 2012) ning koolikvaliteediga (Pinkster, 2009).

Teiseks uurimisküsimuseks oli millised erinevused ilmnevad rahulolu põhikomponentide alusel erinevate naabruskondade tüüpide lõikes. Rahulolu näitajate poolest eristuvate naabruskonnatüüpide välja selgitamiseks jaotasin Tartu linnaosad kolme gruppi: 1) 20. sajandi esimese poole tiheda, kuid madala hoonestusega siselinn; 2) 20. sajandi teise poole individuaalelamutega äärelinn; 3) standardsete korrusmajadega paneelalamupiirkond. Multinomiaalne logistiline regressioonanalüüs näitas, et naabruskondade tüübiti varieeruvad rahulolutasemed märgatavalt. Teine multinomiaalse logistilise regressioonanalüüsi mudel täpsustas esimese tulemusi võttes arvesse kõrgete ja madalate rahuloluhinnangute jaotust. Kahe üksteist täiendava mudeli analüüsist selgus, et võrreldes äärelinna inimestega on siselinnas elavad inimesed rohkem rahul just vaba aja veetmise võimalustega ja kultuuriteenustega. Kultuuriteenustega kõige vähem rahulolevad inimesed elavad pigem paneelamurajoonis. See tulemus pole kuigi üllatav, kuna peamised kultuuriasutused, puhke- ja meelelahutuskohad asuvad siselinnas. Äärelinna kõrgemapalgaline elanikkond (binaarse regressiooni tulemus) on enam rahul kultuuriteenuste kättesaadavusega ilmselt tänu sellele, et neil on rahaliselt võimalik endale rohkem kultuuriteenuseid lubada, sealhulgas ka kodunaabruskonnast kaugemal.

Võrreldes äärelinnaga on paneelamurajooni inimesed väga rahul igapäevaste teenuste kättesaadavusega. See võib tuleneda mikrorajoonide heast planeeringust ja varustatusest igapäevaselt oluliste teenustega. Ka varasemates uuringutes on täheldatud, et elukeskkonnaga rahulolu on tihedas seoses teenuste (Kearney, 2006; Dekker, *et al.*, 2011; Kährrik, Leetmaa &

Tammaru, 2012), sealhulgas heade poodide (Wilson, Aspinall & Murie, 1995) kättesaadavusega.

Äärelinnaga võrreldes on nii siselinn- kui ka paneelelamurajooni elanikud vähem rahul elamute välimuse ja haljastusega. See on oodatav tulemus, kuna Tartu äärelinna suurematel kruntidel on rohelust rohkem. Äärelinna ühepereelamutes vastutavad omanikud oma elamu korrashoiu eest ise ja majad on omanikele meelepärastel kujundatud. Siselinn vanemad ja ebaühtlaselt renoveeritud majad ei pruugi sealset elanikkonda rahuldada. Paneelelamupiirkonnas korterelamute standardsed lahendused, üsna räämas välisilme ja minimalistlik haljastus ei paku elanikele rahulolu. Ka varasemad uuringud näitavad, et pargid ning üksikud puud mõjuvad väga positiivselt inimeste rahulolule (Kearney, 2006). Võimalus roheluses sporti teha, värsket õhku hingata ning muul viisil vabaaega veeta suurendab naabruskonna elanike heaolu. Räämas majad ja hoolitsematus võivad põhjustada turvatunde kadumist (Permentier *et al.*, 2011).

Uuring selgitas, kuivõrd motiveerivad inimese elukeskkonnaga rahulolu ja inimeste individuaalsed tegurid elupaika vahetama. Binaarne logistiline regressioonanalüüs näitas, et elukohta vahetuse soov domineerib nende inimeste seas, kes on madalalt hinnanud rahulolu vaba aja veetmise võimalustega ning elamute ja haljastusega. On üllatav, et hoolimata igapäevaste teenuste kättesaadavuse ja koolikvaliteediga rahulolu kõrgelt hindamisest on neil vastanutel suhteliselt suur soov elukohta vahetada. Kuigi see otseselt analüüsitulemustest ei selgu, võib mudelite põhjal arvata, et kõrge rahulolu teenuste kättesaadavusega paneelelamupiirkonnas ei ole veel piisav põhjus sinna elama jäämiseks. Teenuste kättesaadavusest olulisemaks teguriks võivad osutuda puudujäägid elamute heakorras ja haljastuses, mis ajendavad elukohta vahetama. Mudelitest võib ka järeldada, et äärelinlasi ajendaks elukohta vahetama rahulolematuse vaba aja veetmise võimalustega, paneelelamupiirkonna elanikke aga rahulolematuse elamute ja haljastusega.

Kuigi uurimisküsimus ei näinud ette isikutunnuste ja elukohavahetuse soovi vahelise seose selgitamist, selgus siiski huvitav fakt, et kõrgema vanusega inimeste seas esineb harvem soov elukohta vahetada. Nooremate inimeste seas domineerib soov elukohta vahetada. Kõrgema vanuse seost sooviga olla paikne ja elukohta mitte vahetada on kinnitanud mitmed uuringud (Parkes, *et al.*, 2002; Musterd & van Kempen, 2007; Permentier, *et al.*, 2011; Temelová & Dvořáková, 2011). Võib arvata, et käesolevas uuringus täheldatud paneelelamupiirkonna vanem kontingent ei ole aldis elukohta vahetama. Teiste sotsiaal-demograafiliste tunnuste

(sissetulek ja haridustase) puhul ei olnud nii märkimisväärseid seoseid sooviga Tartu linnas elukohta vahetada, kuigi paljud uuringud on neid seoseid näidanud (Dekker *et al.*, 2011; Permentier *et al.*, 2011).

Uurimistöö näitas, et ka nii väikeses linnas nagu Tartu eristuvad naabruskondade tüübid inimeste elukeskkonnaga rahulolutegurite poolest. Linna ajalooline kujunemine, aegade jooksul erinenud lähenemised linnaplaneerimisele ja ehitusele loovad linnast mitmepalgelise keskkonna. Erinevates piirkondades hakkavad olulist rolli mängima erinevad rahulolutegurid.

Elukeskkonna tegurite eristamine selles analüüsis näitab, et mitmed tegurid võivad olla rahulolematust suurendava mõjuga. Näiteks rahulolematust kultuuriteenuste kättesaadavusega ning elamute ja haljastuse olukorraga mõjuvad mõlemad negatiivselt inimeste soovile seal elada. Teisalt rahulolutegurid võivad ka teineteist tasakaalustada. Annelinnast äraolmise soovi toetav haljastuse puudulikkus võib olla kompenseeritud kolmandate tegurite, näiteks igapäevaste teenuste hea kättesaadavuse poolt. Töö näitas, et on oluline vaadelda neid võimaldavaid faktoreid aga ka barjääre, mis takistavad inimest elukohta vahetamast, et oma rahulolu suurendada. Analüüsist nähtus, et Annelinna vanemal, keskmisest madalamalt kindlustatud naiselanikul ei pruugi olla võimalust ega ka tegelikku motivatsiooni piirkonnast lahkuda, kuigi ta on mõne elukeskkonna teguriga rahulolematu.

Selles uuringus ei ole kokku viidud rahulolu elukeskkonna aspektidega ja konkreetsest naabruskonnast lahkumise soovi. Nende seoste leidmine Tartu erinevate naabruskondade puhul oleks üks võimalik uuringu edasi arendamise suundi. Edasistes uuringutes võiks veel käsitleda erinevate sotsiaaldemograafiliste tunnuste (vanus, sugu, haridustase ja sissetulek) seost rahulolufaktoritega erinevates naabruskondades. Ka piirkonnas elatud aeg on üheks huvipakkuvaks elukoha vahetuse mõjutajaks, mida käesoleva töö raames ei käsitletud. Edasistes uuringutes võiks kindlasti ka vaadelda võimalikke ajalisi muutusi inimeste rahulolufaktorites. Seda võimaldaks uuringu „Tartu ja tartlased“ kordumine iga 5-aasta järel (uuring on toimunud aastatel 1999, 2004, 2008 ja viimast tehakse aastal 2013).

6. Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas erineb elukeskkonnaga rahulolu erinevates Tartu linna naabruskonna tüüpides ning millised tegurid mõjutavad inimeste rahulolu. Töö vastas järgnevatele uurimisküsimustele: 1. Millistest põhikomponentidest koosneb Tartu linnaelanike elukeskkonnaga rahulolu? 2. Millised erinevused ilmnevad rahulolu põhikomponentide alusel erinevates naabruskondade tüüpides? 3. Kuivõrd mõjutab elukeskkonnaga rahulolu inimeste kavatsust elukohta vahetada?

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutasin 2008. aastal läbiviidud küsitluse „Tartu ja tartlased“ andmeid. Peakomponentanalüüsiga selgitasin välja põhilised rahulolufaktorid. Logistilise regressiooni mudelid näitasid, kuivõrd erinevad naabruskonna tüübid rahulolufaktorite alusel ning kuidas mõjutab elukeskkonnaga rahulolu inimeste soovi elukohta vahetada.

Uurimistööst selgus, et tartlaste rahulolu elukeskkonnaga saab kirjeldada põhiliselt seitsme faktori alusel: teede olukord, raviteenuste kättesaadavus, elamute välisilme ja haljastus, vaba aja veetmise võimalused, igapäevateenuste kättesaadavus, koolikvaliteet ning kultuuriteenuste kättesaadavus.

Varasemad uuringud on näidanud, et inimeste rahulolu linnakeskkonnaga mõjutavad positiivselt neile lõõgastust pakkuv roheline (Kearney, 2006), ümbritsev turvalisus (Permentier *et al.*, 2011) ja hea igapäevateenuste kättesaadavus (Dekker *et al.*, 2012). Negatiivse mõjuga on majade räämas ümbrus (Wallace, 2001) ja liiga tihe asustus (Parkes, Kearns & Atkinson, 2002).

Uuringus jaotasin Tartu linnaosad kolme homogeensesse naabruskonna tüüpi: siselinn, äärelinn ja paneelramurajoon. Erineva ajaloolise kujunemise ja planeerimispõhimõtete alusel kujundatud ning erineva sotsiaalse keskkonnaga linnaosad tagavad rahuloluks erinevaid tingimusi. Multinomiaalset logistilist regressioonanalüüsi rakendades selgus, et võrreldes äärelinna inimestega on siselinnas elavad inimesed rohkem rahul just vaba aja veetmise võimalustega ja kultuuriteenustega. Võrreldes äärelinnaga on nii siselinnas kui ka paneelramurajoonis elavad inimesed vähem rahul elamute välisilme ja haljastusega. Paneelramurajooni inimesed on väga rahul igapäevaste teenuste kättesaadavusega.

Binaarsest logistilisest regressioanalüüsist selgus, et elukohta vahetuse soov on nendel inimestel, kes on madalalt hinnanud rahulolu vaba aja veetmise võimalustega ning elamute ja haljastusega. Selgus, et hoolimata igapäevaste teenuste kättesaadavuse ja koolikvaliteediga rahulolu kõrgelt hindamisest on neil vastanutel soov elukohta vahetada. Rahulolu või rahulolematuse teatud teguritega võivad teineteist tasakaalustada, mõjutades senisele elukohale jäämise otsust. Töö näitas, et soov elukohta vahetada domineerib nooremate inimeste seas. Tartu uuringu tulemuste põhjal võiks inimeste vanust lugeda oluliseks takistavaks või soodustavaks teguriks elukohavahetuse puhul.

Tartu linna edasisel planeerimisel võiks arvestada töös ilmnunud naabruskondade puudujääkidega, mis mõjutavad inimeste rahulolu. Näiteks võiks paneelilamupiirkonnas parandada haljastust. Kõrged rahulolutasemed siselinnas näitavad, et inimeste vajaduste rahuldamiseks on oluline mitmekesine teenusvõrk ja korras infrastruktuur. Äärelinnas ei ole majanduslikult mõttekas teenusvõrku arendada, küll aga saaks parandada teede kvaliteeti.

Edasistes uuringutes oleks vaja selgitada elukohta vahetamise keskkonnast tulenevaid ja individuaalseid ajendeid erinevates elukeskkonna tüüpides. Lisaks võiks uurida võimalikke ajalisi muutusi inimeste rahulolufaktorites erinevates naabruskondades.

7. Tänuavaldused

Täna oma juhendajat, PhD Anneli Kährikut, kes andis mulle võimaluse teha oma esimene uurimistöo teemal, millest olen väga huvitatud. Ta suunas mind andmetöötlustel ning jagas soovitusi ja nõuandeid andmete analüüsimisel. Soovin tänada ka doktorante Kati Kadarikku ja Kristiina Kamenikku, kes panustasid oma aega minu küsimustele vastamisele.

Suured tänud kuuluvad minu perekonnale, kes oli väga toetav ja abistav minu bakalaureusetöö valmimisel. Täna ka oma kursusekaaslasi, kes olid alati julgustavad ning positiivsed.

8. Summary

Satisfaction with living environment in different neighbourhood types in Tartu

Karin Kangur

The aim of this research is to explore the differences in neighbourhood satisfaction in different neighbourhood types in Tartu and which factors determine the residential wellbeing. Following research questions were set: 1. Which principal components determine residential satisfaction in Tartu? 2. Which are the differences between the principal satisfaction components in different neighbourhood types? 3. To what extent do the rates of satisfaction determine individuals' plans to change the place of residence? To respond to these questions, I used data from survey „Tartu ja tartlased in 2008“.

Principal component analysis demonstrated that the residential satisfaction with the living environment can be described through following factors: the quality of roads, access to medical services, the appearance of estate and greenery, the availability of leisure activities, access to everyday services, school quality and access to cultural services.

For analysis, regions in Tartu were divided into three neighbourhood types: inner-city, suburb, and post-Second World War blockhouse region. Multinomial logistic regression analysis showed that when compared to the suburbs, inner-city residents are more satisfied with opportunities for leisure activities and cultural services. When compared to suburbs, both in inner-city as well as in block-house region residents are less satisfied with the appearance of estates and greenery. By contrast, block-house region residents are highly satisfied with the access to everyday services.

Binary logistic regression analysis revealed that people willing to change their place of residence are dissatisfied with opportunities for leisure activities and the appearance of estate and greenery. Despite satisfaction with access to everyday services and school-quality, the respondents are willing to move (e.g. in case of block-house region). Willingness to change the place of residence prevails among younger respondents.

The research suggests that each neighbourhood type reflects the historical context of its formation, planning principles and varying societal contexts that create unique conditions for

satisfaction. In further planning of these neighbourhoods, the aspects of dissatisfaction could be addressed. E.g. improving estate appearance and greenery could improve satisfaction of blockhouse residents; renovation of roads could enhance the satisfaction of residents in suburbs.

This study could be further developed by exploring the relations between factors of living environment and individual characteristics, neighbourhood types. Furthermore, the temporal changes in satisfaction factors in different neighbourhoods could be further explored.

9. Kasutatud kirjandus

- Aitken, S. & Valentine, G. (2006). *Approaches to Human Geography*. London: Sage Publications Ltd.
- Aro, K. (2008). Ankeetküsitluse Tartu ja tartlased 2008 tulemused. *Tartu Linnavalitsuse Linnaplaneerimise ja maakorralduse osakond*.
- Chapman, D. W. & Lombard, J. R. (2006). Determinants of Neighborhood Satisfaction in Fee-based Gated and Nongated Communities. *Urban Affairs Review*, 41(6), 769-799.
- Clark, W. A. & Onaka, J. J. (1983). Life cycle and housing adjustment as explanations of residential mobility. *Urban Studies*, 20(1), 47-57.
- Clark, W. A., Deurloo, M. C. & Dieleman, F. M. (2006). Residential Mobility and Neighbourhood Outcomes. *Housing Studies*, 21(3), 323-342.
- Dekker, K. & Bolt, G. (2005). Social cohesion in post-war estates in Netherlands: difference between socioeconomic and ethnic groups. *Urban Studies*, 42(12), 2447-2470.
- Dekker, K., de Vos, S., Musterd, S. & van Kempen, R. (2011). Residential Satisfaction in Housing Estates in European Cities: A Multi-level Research Approach. *Housing Studies*, 26(04), 479-499.
- Gäling, T. (1976). The structural analysis of environmental perception and cognition: a multidimensional scaling approach. *Environment & Behavior*, 8, 385-417.
- Haase, A., Kabisch, S., Steinführer, A., Bouzarovski, S., Hall, R. & Ogden, P. (2010). Emergent Spaces of Reurbanisation Exploring the Demographic Dimension of Inner-city Residential Change in a European Setting. *Population, Space and Place*, 16, 443-463.
- Hirt, S. (2007). Suburbanising Sofia: Characteristics of post-socialist peri-urban change. *Urban Geography*, 28(8), 755-780.
- Kährik, A., Leetmaa, K. & Tammaru, T. (2012). Residential decision-making and satisfaction among new suburbanites in the Tallinn urban region, Estonia. *Cities*, 29, 49-58.
- Kährik, A., Leetmaa, K. & Tammaru, T. (2012). Residential decision-making and satisfaction among new suburbanites in the Tallinn urban region, Estonia. *Cities*, 29, 49-58.
- Karsten, L. (2007). Housing as a Way of Life: Towards an Understanding of Middle-Class Families' Preference for an Urban Residential Location. *Housing Studies*, 22(1), 83-98.
- Kearney, A. R. (2006). Residential Development Patterns and Neighborhood Satisfaction: Impacts of Density and Nearby Nature. *Environment and Behavior*, 38(112).
- Kearns, A. & Parkinson, M. (2001). The significance of neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2103-2110.
- Knox, P. & Pinch, S. (2010). *Urban Social Geography, An Introduction* (6. tr.). Edinburgh: Pearson Education Limited.

- Leetmaa, K. & Tammaru, T. (2007). Suburbanization in countries in transition: Destinations of suburbanizers in the Tallinn metropolitan area. *Geografiska Annaler Series B-Human Geography*, 127 - 146.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Van Nostrand.
- Musterd, S. & van Kempen, R. (2007). Trapped or on the Springboard? Housing Careers in Large Housing Estates in European Cities. *Journal of Urban Affairs*, 29(3), 311-329.
- Ouředníček, M. (2007). New suburban development in the post-socialist city: The case of Prague. 89(2), lk 111-126.
- Parkes, A. & Kearns, A. (2003). Residential perceptions and housing mobility in Scotland: an analysis of the longitudinal Scottish house condition survey 1991-96. *Housing Studies*, 18(5), 673-701.
- Parkes, A., Kearns, A. & Atkinson, R. (2002). What Makes People Dissatisfied with their Neighbourhoods? *Urban Studies*, 39(13), 2413-2438.
- Permentier, M., Bolt, G. & van Ham, M. (2011). Determinants of Neighbourhood Satisfaction and Perception of Neighbourhood Reputation. *Urban Studies*, 48(5), 977-996.
- Permentier, M., van Ham, M. & Gideon, B. (2008). Same Neighbourhood ... Different Views? A Confrontation of Onternal and External Neighbourhood Rputations. *Housing Studies*, 23(6), 833-855.
- Pinkster, F. M. (2009). Watch out the neighborhood trap! A case study on parental perceptions of and strategies to counter risks for children in a disadvantaged neighborhood. *Children's geographies*, 7(3), 323-337.
- Rossi, P. H. (1980, orig. 1955). *Why famillies move* (2 tr.). Beverly Hills, London: Sage Puplications.
- Siilivask, M. & Kimmel, T. (2009). *Jalutaja teejuht, Tartu I: südalinn ja toometagune*. Tallinn: Solnessi Arhitektuurikirjastus.
- Sui, D. & DeLyser, D. (2012). Crossing the quantitative-qualitative chasm I: Hybrid geographies, the spatial turn, and volunteered geographic information (VGI). *Progress in Human Geography*, 36 (1), 111-124.
- Tammaru, T., Leetmaa, K., Silm, S. & Ahas, R. (2009). Temporal and spatial dynamics of the new residential areas around Tallinn. *European Planning Studies*, 17(3), 423-439.
- Tartu Linnavalitsus (2009). *Statistiline ülevaade Tartu 2008*. Tartu.
- Temelová, J. & Dvořáková, N. (2011). Residential satisfaction of elderly in the city centre: The case of revitalizing neighbourhoods in Prague. *Cities*.
- Tooding, L.-M. (2007). *Andmete analüüs ja tõlgendamise sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- van Kempen, R., Dekker, K., Hall, S. & Tosics, I. (2005). *Restructuring large housing estates in Europe*. Bristol: The Policy Press.

Wallace, M. (2001). A New Approach to Neighbourhood Renewal in England. *Urban Studies*, 38(12), 2163-2166.

Wilson, D., Aspinall, P. & Murie, A. (1995). Factors Influencing the Housing Satisfaction of Older People. *Birmingham: CURS*.

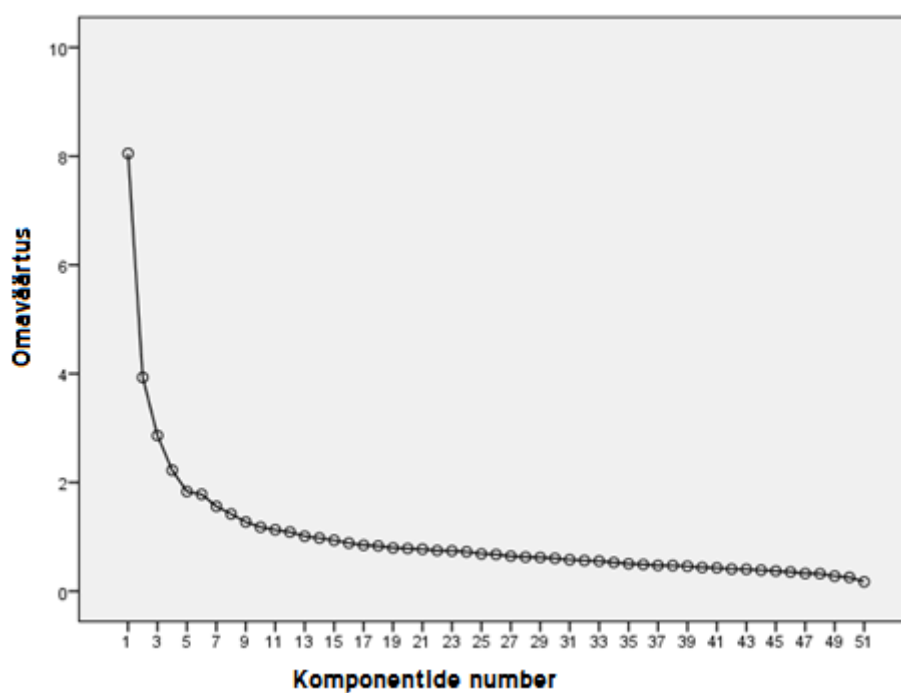
Lisad

Lisa 1. Faktorite varieeruvustabel

Komponent	Varimax-pöörde tulemused		
	Kokku	Varieeruvuse %	Kumulatiivne %
1	3,889	7,626	7,626
2	3,466	6,795	14,421
3	3,397	6,662	21,083
4	3,379	6,626	27,708
5	3,101	6,079	33,788
6	2,694	5,282	39,070
7	2,317	4,543	43,612

Peakomponentide analüüs

Lisa 2. Faktoranalüüsi jaotusgraafik

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karin Kangur

(sünnikuupäev: 25.02.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Elukeskkonnaga rahulolu Tartu linna erinevates naabruskonna tüüpides“,

mille juhendaja on PhD Anneli Kährik,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2013